

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26. – 131 с. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації. – 2005. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.bestreferat.ru/referat-249235.html>.
3. Устрицька Н.І. Кваліфікація повторності злочинів: монографія // Н. І. Устрицька. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. – 216 с. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/images/dorobku_partneriv/Ystrucka.pdf.

Галєєв Я.В.

студент,

*Науковий керівник: Бражник А.А.
кандидат юридичних наук, асистент,
Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ПОНЯТТЯ ЗЛОЧИНУ В МУСУЛЬМАНСЬКОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується посиленнями глобалізаційними та інтеграційними процесами, які не оминають і правові системи світу. Мусульманські держави з кожним роком стають більш активними членами міжнародної спільноти, а отже їх вплив на розвиток правової доктрини стає все більш очевидним. Тому, виникає об'єктивна необхідність дослідження мусульманської правової системи, зокрема, кримінального права та поняття злочину як одного з центральних елементів.

Для мусульманського права характерна внутрішня складність, що зумовлена його релігійністю та історичним розвитком. Поняття «мусульманське право» співвідноситься з такими поняттями як «шаріат» та «фікх», які часто ототожнюють, з'ясування змісту цих понять пов'язане з осмисленням мусульманського права як філософсько-релігієзнавчого феномену [1, с. 11].

Науковці розглядають «шаріат» по-різному, тому важко дати уніфіковане визначення цього поняття. Однак, на мою думку, доцільно буде

дати таке визначення: шаріат – це релігійне право, що ґрунтується на богословсько-юридичному тлумаченні Корану та переказу (суни)» [1, с. 12].

Якщо говорити про регулятивну роль «шаріату» то тут сформовано два підходи: перший – вказує на всеохоплюючий характер шаріату, що життя мусульман; другий – ділить шаріат на дві категорії приписів (зрозумілих і визначених та з неоднозначним сенсом).

Поняття «фікх» також не має універсального визначення, однак, на мою думку, доцільним є використання визначення яке дає дослідник Г.-Д. Нейбі «фікх – це мусульманська юриспруденція, практикум розкриття Божественного права (шаріату), письмовими трактатами законодавчої практики й одкровення» [2, с. 510].

Тому, можна стверджувати, що поняття «шаріат» і «фікх» не є тотожними. Фактично, «шаріат» можна розглядати як систему норм, що всеохоплююче регулюють життя мусульман, а «фікх» є системою правознавства, нормативною стороною шаріату.

Розібравши дві основні категорії мусульманського права, можна перейти до кримінального права та поняття «злочину».

Традиційно, мусульманська кримінальне право носить назву «укубат». Важливо відмітити, що питання законодавчого регулювання поняття «злочин» є досить складним. Причиною цього є колоніальне минуле більшості арабських країн, зокрема, це вплинуло і правову систему. Доцільно наголосити, що варто розрізняти: ісламські та мусульманські держави. Ісламські – це держави, що оголосили іслам державною релігією (Марокко, Ірак), мусульманські – це держави, які не ствердили такого (Сирія).

Ряд мусульманських країн не закріплюють на законодавчому рівні визначення поняття «злочин». Наприклад: Бахрейн, ОАЕ, Кувейт. Це є наслідком впливу англо-саксонської правової сім'ї та британського колоніалізму. В країнах, що у минулому були колоніями Франції є законодавче закріплення поняття «злочин», що є наслідком впливу романо-германської правової сім'ї, яка визнає основним джерелом права – нормативно-правовий акт. Наприклад: Ліван, Сирія, Йорданія.

Важливим є звернення до джерел мусульманського права, що можна поділити на: традиційні (першочергово – шаріат) та сучасні або секуляризовані. Саме сукупність норм шаріату (фікху) і носить назву традиційного мусульманського кримінального права – укубат, а сучасні джерела є наслідком впливу різних правових сімей.

У традиційному значенні «злочин – це вчинення забороненого і караного Аллахом діяння», це є порушення «меж Аллаха» [3, с. 27]. А отже, відбувається прирівнювання злочину до гріха.

Якщо звернутися до формально-юридичного визначення, яке ми можемо знайти в сучасних Кримінальних кодексах ряду арабських країн, то побачимо різницю у тлумаченні поняття «злочин». Наприклад, Кримінальний кодекс Марокко говорить, що: «злочином є вчинки людей, які в силу своєї суспільної небезпеки і шкоди, виправдовують застосування до них покарання або заходів безпеки» [4]. Наголошується на ознаках: суспільної небезпеки, діяння (дія чи бездіяльність), караності, протиправності та шкоди, як необхідних.

На противагу цьому, Кримінальний кодекс Іраку не містить значення «злочин», хоч і зазначено, що «злочин – це діяння, яке визначається кримінально карним [5]. Виходячи з визначення, можна вказати на ознаки протиправності, караності, суспільної небезпеки та наявності діяння (дії або бездіяльності).

У Кримінальному кодексі Сирійської Арабської Республіки вказано: «злочинним діянням є злочин, проступок чи правопорушення, яке відповідно карається покараннями, що передбачені за злочин, проступок чи правопорушення» [6]. Кодекс наголошує на ознаках: караності, протиправність та наявності діяння (дії або бездіяльності).

Виходячи із наведених прикладів, можна стверджувати, про схожість тлумачення поняття «злочин» як у країн ісламського типу, так і країн мусульманського типу, але про різницю у детальності регламентування через історичні умови формування.

Тобто, можна стверджувати, що кримінальне право мусульманських країн піддалося впливу інтеграційних процесів інших правових сімей, однак, вони не змінили його головної сутнісної ознаки – релігійності. Оскільки, наявність вище зазначених ознак, не стверджує факту відсутності впливу укубату, тобто традиційного кримінального права, що виходить з положень шаріату (фікху). Доказом цього є те, що в ряді прийнятих на європейський манер Кримінальних кодексів, зокрема в Ірані, Судані, Ємені, законодавство допускає застосування норм ісламу (шаріату) або вони повністю ґрунтуються на нормах шаріату.

Внаслідок такої «кодіфікації» відбувається систематизація норм шаріату, але не пряме застосування досвіду світової кримінальної доктрини.

Крім цього, поняття «злочину» в кримінальному праві мусульманських країн, багато в чому залежить від відкритості країни до

змін власної релігійної системи права. Частіше за все, легальне визначення є відображенням релігійного.

Ще одним доказом цього, є класифікація злочинів, яка найчастіше дається кримінальним законодавством мусульманських країн. Всі злочини ділять на 3 основні групи: 1) злочини, які «порушують права Аллаха»; 2) злочини, що порушують права особистості; 3) злочини, які можуть порушувати як «права Аллаха», так і права особистості [7, с. 12].

Таким чином, можна зробити висновок, про те, що сучасне мусульманське кримінальне право, багато в чому ґрунтується на традиційному кримінальному праві – «укубат», основою якого виступає «фікх» як нормативна частина «шаріату» як системи загальних норм поведінки. Традиційне визначення злочину як «забороненого і караного Аллахом діяння» є проявом тотожного тлумачення злочину та гріха, що залишається основою формування і функціонування мусульманської правової системи. В залежності від відкритості правової системи, закріпленості ісламу як державної релігії та історичних передумов залежить рівень регламентації поняття «злочин», однак основними ознаками легального визначення виступають: протиправність, караність, діяння (дія або бездіяльності), суспільна небезпека та шкода, що відповідає сучасній світовій кримінальній доктрині. Кримінальне право арабських країн проходить черговий етап модернізації, але не докорінної трансформації.

Список використаних джерел:

1. Мусульманське право: Сутність, джерела, структура: монографія / М. Лубська. – К.: Академвидав, 2009. – 256 с.
2. Newby G. H. A Concise Encyclopedia of Islam. – Oxford: Owerworld, 2002. – 544 p.
3. Барковская Е.Ю. Мусульманское право и правовая культура / Е.Ю. Барковская. – М.: Юрид. лит., 2001. – 306 с.
4. Уголовный кодекс (утвержден дахиром (указом марокканского короля) [Електронний ресурс]. – 1962. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.wipo.int/wipolex/ru/details.jsp?id=7323>.
5. Penal Code / Law № 111 of 1969 as amended to 14 March 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: gjpi.org/wp-content/uploads/gjpi-pc1969-v1-eng.doc.
6. Уголовный кодекс Сирийской Арабской Республики [Електронний ресурс]. – 1949. – Режим доступу до ресурсу: http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp?file_id=243237.
7. Ибрагимова Х.А Учебное пособие (курс лекций) по дисциплине «Проблемы мусульманского уголовного права» для направления подготовки «Юриспруденция», профиль «Уголовное право», Махачкала: ДГУНХ, 2016. – 45 с.